

מראי מקומות- סנהדרין ק'

אלא לימות המשיח, וגם א"ר יוחנן בשבת דהגיע שנים שאין בהם חפץ, אלו ימות המשיח, שאין בהם זכות או חובה. ומקרא מלא הוא דאם שמוע תשמע בקול ד' אלקיך וכו', כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך. וא"כ, נמצא דכשיבא משיח לא יהי' שום רע, ולא יעברו על רצון ד', ואז לא יהי' שום מחלה. וא"כ, איך יאמר ר' יוחנן לתרופה ממש, ולכן ביאר דהיינו לתואר פנים של בעלי הפה, וכו', וכמו שביאר המהרש"א (ע' בסמוך).

(ו) **לתואר פנים של בעלי הפה- פי' המהרש"א,** ר"ל בעלי הפה שהיו הוגים התורה בפה, כדאמרי' לעיל, דאדם לעמל פה נברא. ולפי שהם משחירין פניהם על התורה בעוה"ז, יהי' להם תואר פנים לעוה"ב. וע"ז סמך המאמר כל המשחיר פניו על דברי תורה וכו'.

(ז) **כל המרעיב עצמו על דברי תורה בעוה"ז, הקב"ה משביעו לעוה"ב, שנא' וכו'- פרש"י,** א"ל רבי דלעיל מהאי קרא מיירי בענין דמרעיב את עצמו, וקאמר יריון וכו'. וכ' המהרש"א שאינו יודע שום מקום לעיל בהאי מזמור דמדבר בענין מרעיב עצמו. ולכן הוא פי' דמש"כ ובצל כנפיק יחסיון, זה מרמז לכעין דורו של ר' יהודה בר אלעאי, שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית א', והיינו שהיו מרעיבין עצמן על דברי תורה, ואף טלית לא הי' לכ"א מהן. וע"ז נאמר, יריון מדשן מביתך.

(ח) **דאמרי במערבא משמי' דרבא בר מרי, עתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק וכו'- הק' הפתח עינים,** הא משנה שלימה היא בסוף עוקצין, אריב"ל, עתיד הקב"ה וכו', ואמאי תלאה ברבא בר מרי, וציין לדבריו בסוף עוקצין. וע' בעין אליהו שכ' לדייק חילוק בין לשון המימרא ללשון המשנה, דלשון המשנה שם הוא דעתיד "להנחיל", וכאן אמר דעתיד "ליתן", וביאר דריב"ל אמר כן על צדיק שלמד המשנה, שיהי' נוחל הש"י עולמות, שהם בחינת נחלה. אבל למי

(א) **כי מטו מגילת אסתר אמרי האי מגילת אסתר לא בעי מטפחת- פרש"י, והול"ל לרבם בלשון שאלה, זה צריכה או לא. והמהרש"א פי' דאפשר דסברי כמ"ד דמגילת אסתר לאו ברוח הקודש נאמרה, ולכן אינה מטמאת את הידים, ולכך לא בעינן מטפחת כשאר ספרי קודש. וזה הי' האפקירותא, דכיון דאיכא כמה תנאי דפליגי התם, לא הי' להם לפסוק הלכה כנגד רבן רב יהודה. ועוד, אף אם לא נאמרה ברוח הקודש לכתוב, עכ"פ נאמרה לקרות, ולכן אין לזלזל בה. וע"ע ביד רמה דמשמע דמפרש דלשון "הא מגילת אסתר" הי' לשון זלזול.**

(ב) **מפני מה נענש גיחזי- כ' היד רמה, דהיינו מה שטורדו מן העוה"ב, אבל מה שנצטרע לא מיבעיא, דמפורש הוא בקראי דזה הי' משום מעשה דנעמן. והבן יהוידע פי' דהקנ' היתה על מה נענש גיחזי דאלישע לא מחל לו ומרפאו, וזהו משום שקראו לרבו בשמו.**

(ג) **עתיד הקב"ה להוציא נחל מבית ק"ק, וכו'- כ' המהרש"א דכל זה מפורש בקראי כדלהלן, אלא דקאמר ר' ירמי' דיש לפרש הדברים כפשוטן, ולא להוציאן ממשמען שהם דרך משל. וע"ז קאמר לי' יישר לפרש הדברים כפשוטן. ואמר ר' ירמי' דמחזי כאפקירותא לעלות על דעתו לפרש הדבר שלא כפשוטן [וק"ק, שגם הוא עצמו אמר כן, ומה עדיף הוא מהסבא], שכן דרך האפיקורסים להוציא דברים ממשמען, וא"ל דאדרבה, מסייע לך, וכו'.**

(ד) **ריקה, אם לא ראית לא האמנת, מלגלג על דברי חכמים אתה, וכו'- כ' הרש"ש דמה שלא אמר לו כן מעיקרא כשלגלג עליו, אולי ר' יוחנן לא שמע כן מעיקרא (וכ' דרש"י לא פי' כן, רצ"ע מנא לי').**

(ה) **ר' יוחנן אמר לתרופה ממש, לתרופה- העיר העין אליהו, למה לא הי' ניח"ל לפרשה כפשוטו, שיהיו חולים, וכשיאכלו העלים ימצאו רפואה לתחלואים. וביאר דשי' ר' יוחנן בחגיגה הוא דכל הנביאים לא נתנבאו**

לקרות בספרים אלו, ואילו **במורה נבוכים כ'** כמה פעמים דקרא ספרים אלו, ובכל ספרי ע"ז שהיו נכתבים בלשון ערב. וסיים שאין להביא רא' מהרמב"ם שיה' מותר לעשות כן, דשאני רבנו הרמב"ם דרב גוברי, ולמה כל התורה כולה.

(יב) **אורח ארעא קמ"ל, דלא ליבעול שלא כדרכה- כ' התורת חיים** דמשמע מהכא דאיסורא ליכא למיבעל שלא כדרכה, אלא דלאו אורח ארעא הוא, וכן משמע בסוף פ"ב דנדרים. ואף דבסוף פרק ד' אחין קאמר דמעשה ער ואונן ה' שבאו על תמר שלא כדרכה, כבר תי' תוס' שם דלא שרי שלא כדרכה אלא בלא הוצאת זרע. ועוד תי', שאינו אסור אלא כשמתכוין להשחית זרע, ורגיל לעשות כן, אבל באקראי בעלמא שרי. מיהו, הביא התו"ח דהבית יוסף כ' דדבר קשה הוא להתיר הוצאת זרע אפי' באקראי, ושומר נפשו ירחק מזה.

(יג) **בת לאביה מטמונת שוא- פי' המהרש"א, לפי שיחשוב האדם בנולדה לו בת שיש לו בה שכר יותר משנולד לו בן, כי הבת מיום שנולדה היא ברשותו, למכרה ולהשיאה, והוא מקבל כסף קידושיה, ומעשה ידיה, משא"כ בבנו. אבל בזה אמרי' דמטמון זה הוי באמת מטמון של שוא, כי יצא שכרו בהפסדו, כי הוא מפחד תמיד עליה, ואף בלילה לא יישן מחמת דאגתו עליה, וכו'.**

(יד) **אשרי מי שבניו זכרים, אוי לו למי שבניו נקבות- כ' המאירי בקידושין (פ"ב), "ואע"פ שפשוטו של דבר כך הוא, יש להוסיף בפירושו שבניו נקבות, שהזכרים פחותים וחסירים, ואשרי מי שבניו זכרים שנמצא בהם השלמות המכוון בהם". וע"ע במהרש"א בב"ב (טז:) שכ' דודאי כ"א צריך להיות לו בת כדי לקיים פרו ורבו, אבל לזה סגי א', אבל אשרי מי שיש לו הרבה בנים, ולא הרבה בנות.**

(טו) **חד אמר ישחנה מדעתו, וחד אמר ישיחנה לאחרים- כ' הרי"ף על העין יעקב בסוטה (מב:), דנראה דהני לישיני לא פליגי, אלא**

שחידש תורה, כמו רבא, לו אמרי' ד"יתן" הקב"ה שי עולמות, דהיינו שיתן בלא מצרים, דנותן בעין יפה נותן, וזהו מדה כנגד מדה, דחידושי תורה הם בלי גבולים.

(ט) **אדם נותן מלא עומסו לעני בעוה"ז, הקב"ה נותן לו מלא עומסו לעוה"ב- פי' התורת חיים, שהנותן צדקה לעני, כביכול כאילו נותנה לו יתברך, כי הוא יעמוד לימין אביון, וכיון שהוא יתברך המקבל כביכול, גם הוא המחזיר, לכך הוא מחזיר בעומס שלו. וע"ע מש"כ בזה באו"א.**

(י) **אף הקורא בספרים החיצונים- כ' המאירי לעיל (צ). על המשנה, דמיירי במי שכ' שלא להבין ולהורות, אלא על דעת לילך באמונתם (אולם ע' לקמן בזה מהבאר שבע).**

(יא) **תנא בספרי צדוקים- ע' בבאר שבע שהאריך להוכיח דמה דאמרי' דאסור לקרות בספרי מינים, היינו אפי' מילי מעליותא שבהם, שהרי בבן סירא אין היתר לקרות אלא מילי דמעליותא דאית בי'. ולכן כ' להק', דכיון דקיי"ל דספרי מינין אסור לקרות אפי' מילי מעליותא דאית בהו, וכמו שפסקו הרי"ף והרא"ש והריטב"א שהביא לעיל מזה, א"כ ק' על כמה גאוני עולם, ובראשם הרמב"ם, איך מצאו ידיהם ורגליהם בביהמ"ד, שלמדו בספרי מינים גמורים, כגון אריסטוטלוס ואפלטון ואבן רשד וסייעתם. ואין ללמוד זכות עליהם משום דמותר ללמוד להבין ולהורות (ע' לעיל מהמאירי דמשמע דבאמת מותר בכה"ג), דזה לא נאמר לענין זה, אלא לענין נטיעת קשואין, וכגון דמות צורת לבנה, אבל לא גבי ספרי מינים, ולכן לא חילקו הפוסקים הנ"ל כן. וכ' דנראה לפרש דס"ל דמותר לקרות בספרים אלו ע"פ המשנה באבות (ב', י"ד), ודע מה שתשיב לאפיקורס, וכ' בפיה"מ שם לפרש המשך המשנה, דאע"פ שתלמוד דעות האומות לדעת איך תשיב עליהם, השמר שלא יעלה בלבך דבר מן הדעות ההם, ודע שמי שתעבוד לפניו יודע צפון לבך, ולכן המשיך התנא לומר ודע לפני מי אתה עמל, דהיינו שיכוין לבו באמונת השי"ת. עוד העיר שם שהרמב"ם כ' בהל' ע"ז (ב', ב') דאסור**

כדאמר בסמוך, וא"כ מה שייך לומר **הל' ימי העני רעים**. ועוד, מה דכתי' **וטוב לב משתה תמיד**, וכי תמיד יש לו משתה טוב לב. ולזה קאמר דאלו בעלי משנה, וכו'. **אולם ע' במהרש"א בב"ב** (קמ"ה:), שכ' שאין לפרש שהי' ק' להגמ' משבתות וימים טובים, שהרי הגמ' מיישב זה בהמשך, דשינוי ווסת תחלת חולי מעיים. ולכן פי' דקו' הגמ' הוא ממה דנקט דטוב לב משתה תמיד, וטוב לב לכאו' אינו ההיפוך מעני, ולכן פי' דבעלי משנה ותלמוד קאמר קרא.

(כא) **מסיע אבנים יעצב, אלו בעלי משנה, וכו' - פי' המהרש"א בב"ב** (קמ"ה:), ע"פ הא דאי בקידושין, דהיצר הרע נקרא אבן, דבעלי משנה אינם יכולים לעשות אלא להסיע אבנים, דהיינו שיכול להסיע היצר הרע, שלא יהי' נכשל בחטאים. אבל בעל התלמוד דומה לבוקע עצים, דדברי תורה גם נקראים עצים, דכתי' **עץ חיים היא וכו'**, ואמרי' שהוא בוקע עצים, שעושה לו עצים קטנים, דהיינו תלמידים, והם מדליקין הגדול, וכדאמרי' דמתלמידי יותר מכולם, ויש בו תועלת, שיסכן בהם, ועומד על אמיתת הדברים (מה שלא שייך אצל בעל המשנה).

(כב) **וטוב לב משתה תמיד, זה אכזרי - כ' הבאר שבע** שאין להק' דאיך קוראין לאכזרי טוב לב, אדרבה, אי"ז טוב לב אלא רע לב, דהא פשוט הוא דהאי טוב לב לא מיירי במילי דשמיא, דמי שהוא טוב לשמים הוא לומד תורה תמיד, ולא משתה תמיד, אלא טוב לב היינו עשיר, וה"ק קרא, מי שלבו טוב מתוך עושר, משתה תמיד [ולכאו' כוונתו לומר דזהו פשטות הקרא, ולכן שפיר דרשי' דטוב לב היינו אכזרי].

דבתחלה יש להסיחה מדעתו, ואם אינו יכול להסיחה מדעתו, ישיחנה לאחרים.

(טז) **מנע רבים מתוך ביתך ולא הכל תביא ביתך - כ' המהרש"א** דדייק לומר דמנע רבים "מתוך" ביתך, דהיינו דאפי' אם הם צריכים לו, מ"מ אין להכניס הרבים לתוך ביתו, כיון דבתוך הרבים עלולים להיות רשעים שם, וא"כ אין להכניסם לתוך ביתו. אבל לגבי "אל" הבית, דהיינו להניחם לבא לביתו מבחוץ, שפיר להניח רבים לבא שם, שהרי רבים צריכים לו, כי עניים רבים הם. אבל אף בזה, שהניח לרבים לבא אל ביתו מבחוץ, לא "הכל" תביא ביתך.

(יז) **אשה רעה צרעת לבעלה - כ' הערוך לנו**, דמה שמדמינן אשה רעה לצרעת, כי אשה רעה שתים רעות עושה, שכמו שצרעת, לא לבד שהוא צער להמנוגע, גם מרחיקו מחברת בני אדם, כי בדד יושב מחוץ למחנה ע"י ציווי התורה, כן גם האשה רעה, מלבד הצער שסובל האיש ממנה, גם מבאיש ריחו ומרחיק מביתו חברת אוהביו. ולכן לא קאמר "יגרשנה מביתו ונרפא מצרעתו", אלא "יגרשנה מביתו ויתרפא מצרעתו", כי גם אחר הגירושין עד צריך לרפואה, להעביר שם רע שהוציאה עליו מקטטה כשהיתה בביתו.

(יח) **אשה יפה אשרי בעלה, מספר ימיו כפלים - פי' המהרש"א**, דאף כפשוטו, שיפה במעשיה, אשרי בעלה, שהיא מצילה אותו מאשת אחרים. ולזה קאמר דמספרי ימיו כפלים, שהרי כתי' בעבירה הכרת תכרת, דהיינו בעוה"ז ובעוה"ב, וא"כ ע"י שהצילתו מן העבירה, ימיו נכפלים בעוה"ז ובעוה"ב.

(יט) **ככלוב מלא עוף, כן בתייהם מלאים מרמה - פי' המהרש"א**, כמו שאלו העופות המלאים בכלוב נראים מבחוץ, וא"א שלא יגיע גם מנוצתם מבחוץ, כן בתים מלא מרמה, וא"א שלא יודע מערמתם מבחוץ, לענין דבר ערוה שזכר.

(כ) **מאי דכתי' כל ימי עני רעים... מסיע אבנים... אלו בעלי משנה - פי' התורת חיים**, משום שהי' ק' להו, והאיכא שבתות וימים טובים